

Nr 211.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående statligt stöd åt aluminiumindustrien; given Stockholms slott den 8 april 1949.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över folkhushållningsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Karin Kock.

Sammanfattning.

Förslag framlägges om bemyndigande för Kungl. Maj:t att träffa avtal om uthyggnad av den svenska aluminiumindustrien mot utfästelse från statens sida om viss subvention.

Utdrag av protokollet över folkhushållningsärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 8 april 1949.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QENSEL, DANIELSON, VOUGT, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG, WEIJNE, KOCK, ANDERSSON.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för folkhushållningsdepartementet, statsrådet Kock, fråga om statligt stöd åt aluminiumindustrien och anför därvid följande.

Före det senaste kriget tillverkades aluminium i Sverige endast vid en fabrik, tillhörig aktiebolaget Svenska aluminiumkompaniet (Sako). Produktionen motsvarade i runt tal 25 å 30 procent av den totala förbrukningen av aluminium inom landet, inräknat importerat halvfabrikat. Utgångsmaterialet vid tillverkningen var aluminiumoxid, som importerades från Norge, där den framställdes vid anläggningar tillhöriga samma koncern som Sako.

Med hänsyn till den stora betydelse aluminium fått, icke minst för försvarsberedskapen, uppstod efter krigsutbrottet ett starkt önskemål att inom landet erhålla en fullständig aluminiumproduktion. Normalt utvinnes aluminiumoxid ur bauxit, ett mineral som icke finnes i Sverige, men man hade i Boliden funnit ett annat mineral, andalusit, varur oxid kunde framställas. Förutsättningar funnos därför för att åstadkomma en inhemsk aluminiumproduktion på grundval av svenskt mineral. Efter förhandlingar träffades år 1941 ett avtal om dylik produktion mellan staten genom industrikommissionen, å ena, samt Sako och ett nybildat dotterbolag till Sako, Svenska aloxidverken aktiebolag (Salox), å andra sidan. I enlighet med detta avtal uppförde de båda företagen i Kubikenborg anläggningar såväl för framställning av aluminiumoxid som för utvinning av aluminium ur oxiden. Staten å sin sida lämnade företagen stöd i olika former, särskilt genom ett kontant bidrag, konstruerat såsom en viss premie för varje ton aluminiumoxid som tillverkades, men också genom olika stödköp av aluminium samt genom prissättningen å denna vara. I samband med ett sådant stödköp förband sig Salox i ett avtal år 1944 att — därest anläggningarna i Kubikenborg för tillverkning av aluminiumoxid och hjälprävaran kryolit skulle definitivt nedläggas — under en tid av fem år från nedläggandet, dock ej längre än till och med år 1953, på egen bekostnad vidmakthålla an-

läggningarna. Härigenom ville man från statens sida söka trygga åtminstone någon beredskap på ifrågavarande område.

Sedan de statliga stödåtgärderna våren 1946 upphört fann Sako, att det för fortsatt bedrivande av en ekonomiskt lönsam aluminiumindustri vore nödvändigt att utvidga produktionen och att rationalisera driften. Sådana åtgärder skulle emellertid kräva avsevärda kapitalinvesteringar. Bolaget tog därför med dåvarande chefen för handelsdepartementet upp frågan om aluminiumindustriens framtid och i samband därmed spörsmålet om stöd åt bolaget från statens sida i form av lån, medverkan vid vissa förhandlingar eller på annat lämpligt sätt. Genom beslut den 20 juli 1946 uppdrog chefen för handelsdepartementet åt hovrättsrådet, t. f. kommerserådet Bernt Lindskog att verkställa erforderliga undersökningar rörande nämnda industris ställning och framtida organisation samt att för sådant ändamål upptaga överläggningar i ämnet.

Efter fullgjort uppdrag har Lindskog avgivit en den 5 mars 1949 dagtecknad promemoria, i vilken uppdragits vissa huvudlinjer efter vilka en överenskommelse skulle kunna träffas med bolagen om utbyggnad av aluminiumfabriken i Kubikenborg.

Över promemorian ha yttranden avgivits av vattenfallsstyrelsen, kommerskollegium, riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap och industrikommissionen.

Med hänsyn till att nämnda handlingar innehålla upplysningar rörande bland annat aluminiumbolagens affärs- och driftförhållanden synas de icke böra här återgivas i sin helhet. Handlingarna komma att tillhandahållas vederbörande riksdagsutskott. Av deras innehåll synes dock följande böra redovisas.

Utredningsmannen konstaterar i sin promemoria, att medan den inhemska aluminiumproduktionen genom tillkomsten av den nya fabriken ungefärligen fördubblats, så är konsumtionen för närvarande mera än tre gånger större än före kriget. Förbrukningen har alltså ökat mycket starkt, och även om knapphet och pridförhållanden beträffande exempelvis järn och koppar därvid haft ett visst inflytande, torde dock en betydande stegring av den inhemska aluminiumförbrukningen vara sannolik. Det synes utredningsmannen vara ett stort intresse för landet, att den nuvarande aluminiumindustrien bevaras och utvidgas så att den i varje fall blir i stånd att tillgodose de krav på aluminium, som ur beredskapssynpunkt kunna komma att ställas.

Utredningsmannen hade hösten 1946 och våren 1947 haft vissa förberedande överläggningar med bolagens ledning, varefter förhandlingarna återupptagits våren 1948. Från bolagens sida hade då förklarats, bland annat, att man efter noggranna överväganden och kalkyler kommit till att nedgången av aluminiumpriset på världsmarknaden och de förhållandevis höga kraftpriserna inom landet gjorde en utvidgning av den svenska alumi-

numindustrien ytterst riskfylld, samt att bolagen kunde bli nödsakade att helt nedlägga driften.

Enda utvägen att upprätthålla aluminiumproduktionen vore enligt utredningsmannen att nedbringa tillverkningskostnaderna. Då orsakerna till de höga svenska tillverkningskostnaderna i första hand vore att söka i produktionens ringa omfattning och fördelning på två fabriker, syntes en produktionsökning och koncentrerings av driften vara erforderliga. Sako hade övervägt en utvidgning av Kubikenborgfabriken och därvid funnit, att detta skulle kunna ske i tre steg, beroende på kraftsituationen. De första två stegen skulle innebära en utvidgning av produktionen i två etapper till en kvantitet av 3 800 och därefter 8 000 ton aluminium per år. För sistnämnda produktion erfordrades en kraftkvantitet av 20 000 kW, å vilken offert för bolaget föreläge. Den totala kraftkvantiteten beräknades tillgänglig hösten 1954. Det tredje steget, som avsåg en ytterligare produktionsökning till 12 000 ton per år, skulle innebära en kraftförbrukning av 30 000 kW. För sistnämnda kraftkvantitet funnes emellertid ingen offert.

Utredningsmannen fortsätter:

Det är emellertid att märka, att utvidgningsprogrammet helt avser aluminiumtillverkning. Oxidbehovet måste därför täckas genom import. Den importerade oxiden blir emellertid väsentligt billigare än inom landet tillverkad oxid, även om utgångsmaterialet är för den sistnämnda bauxit och ej andalusit. Ur beredskapssynpunkt bör därför oxidfabriken i Kubikenborg bevaras och underhållas. Dennes produktionskapacitet av oxid motsvarar med andalusit såsom råvara omkring 3 600 ton aluminium per år och med bauxit såsom råvara cirka 4 700 ton aluminium per år, men kan, därest läget så skulle kräva, enligt uppgift från Sako snabbt utvidgas till respektive omkring 4 000 ton och cirka 6 300 ton aluminium per år.

Rörande kraftförsörjningen anför utredningsmannen:

En väsentlig förutsättning för att åstadkomma en bestående svensk aluminiumindustri är att elektrisk kraft i tillräcklig omfattning och till antagbart pris finnes att tillgå. Denna industri torde få betraktas som en av de mest kraftslukande industrierna. Aluminiumbolagen ha därför beträffande kraftfrågan fört förhandlingar med Hammarforsens Kraftaktiebolag, som för närvarande levererar kraft till Kubikenborgsanläggningarna, och med vattenfallsstyrelsen. Förhandlingarna ha resulterat i att anbud erhållits från nyssnämnda kraftbolag om utökning av nu kontraherade kraftkvantitet 9 600 kW till 20 000 kW, vilket skulle vara tillräckligt för en produktion av 8 000 ton aluminium per år, efter ett genomsnittspris av 67 kronor per kW-år med en indexklausul, baserad på socialstyrelsens levnads-kostnadsindex, som för närvarande ger ett kraftpris av 83 kronor per kW-år (motsvarande 1 öre per kWh använd kraft). Vattenfallsstyrelsen har uppgivit sig icke kunna erbjuda kraft till lägre pris än det nyssnämnda, och ett förslag till de båda kraftproducenterna att leverera viss sort av sekunda kraft till reducerat pris har icke accepterats. Aluminiumbolagen ha även förfrågat sig om kraft på andra håll och jämväl försökt förvärva eget vattenfall för produktion av den erforderliga kraften, dock utan att lyckas uppnå resultat.

Utredningsmannen berör härefter av bolagen gjorda beräkningar rörande produktionskostnaderna efter en utbyggnad av Kubikenborgsfabriken till en kapacitet av 8 000 ton och med ett kraftpris av 83 kronor för kW. Utredningsmannen fortsätter:

Aluminiumbolagen ha anfört, att en förräntning av kapitalet enligt vad nyss angivits icke berättigar den nödvändiga kapitalinvesteringen för att bringa Kubikenborgsfabriken till en kapacitet av 8 000 ton aluminium per år, samt förklarat att, därest nettoavkastningen kan ökas genom lån, den ökade avkastningen i sådant fall borde utgöra ersättning för det med utbyggnaden förenade risktagandet. Då den svenska arbetskraften otvivelaktigt ställer sig lika gynnsam som den utländska och råvarorna kunna erhållas till samma priser, torde orsaken till den otillfredsställande räntabiliteten vara att söka i det för aluminiumtillverkning höga svenska kraftpriset. För den omförmälda utvidgningen i Kubikenborg från 3 800 till 8 000 ton per år erfordras ett krafttillskott av 10 400 kW och man beräknar, att en reduktion av priset på denna kraftkvantitet från 83 kronor till 60 kronor per kW-år skall möjliggöra en aluminiumtillverkning med tillfredsställande räntabilitet. Sako har uppgivit, att bolaget är villigt att verkställa omförmälda utvidgning till en produktionskapacitet i Kubikenborg av 8 000 ton aluminium per år endast under den förutsättningen att ett pris för angivna krafttillskott av 60 kronor per kW-år kan erhållas eller att på annat sätt genom statens försorg ett motsvarande stöd lämnas.

Med anledning härav hade förhandlingar upptagits med vattenfallsstyrelsen, som emellertid ansetts icke kunna lämna kraft till ifrågakvarande ändamål till ett pris som skulle innebära en subvention till Sako. Ett dylikt förfarande skulle nämligen innebära ett avsteg från principen, att vattenfallsverket skulle drivas såsom ett affärsdrivande verk.

Den enklaste lösningen på ifrågakvarande spørsmål vore givetvis, fortsätter utredningsmannen, att vattenfallsstyrelsen lämnade den önskade kraftkvantiteten till omförmälda lägre pris. Därest emellertid styrelsens ståndpunkt skulle anses avgörande, torde det ifrågakvarande stödet böra åstadkommas på annat sätt. Därvid kunde man tänka sig, bland annat, importtull å aluminium, lån mot billig ränta, subvention eller kombinationer av dessa utvägar.

Beträffande tullskydd å råaluminium anför utredningsmannen, att det visserligen endast torde erfordras en tull av 3 öre per kilogram aluminium för att den ifrågakvarande kompensationen skulle nås, men att införandet av tullskydd i dagens läge icke vore att rekommendera, särskilt med hänsyn till pågående internationella förhandlingar om tullsänkningar.

I fråga om lån anser utredningsmannen det kunna starkt ifrågasättas, om det är lämpligt att staten förutom redan lämnade lån till bolagen utlånar ytterligare så väsentliga belopp som det här skulle bli fråga om.

Den återstående vägen att stödja ifrågakvarande produktion, nämligen genom subvention, finner utredningsmannen erbjuda vissa fördelar. Han anför härom:

Subventionen skulle utgå med så stort belopp, att den motsvarade den begärda kraftprissänkningen. Visserligen är på grund av bristen på aluminium för närvarande ytterst önskvärdt med en ökad produktion av denna vara, men då genom den ifrågasatta utbyggnaden och produktionen på lång sikt ett synnerligen viktigt beredskapsintresse tillgodoses, synes subventionen lämpligen kunna ske genom åt riksnämnden för ekonomisk förvarsberefskap anvisade beredskapsmedel. En kapacitet om 8 000 ton aluminium per år torde utgöra en fullt tillfredsställande beredskap. Såsom ovan nämnts måste emellertid även en beredskap i fråga om aluminiumoxid ordnas, i varje fall för så lång tid, att den nuvarande fabriken för oxid hinner sättas i gång, d. v. s. för minst sex månader. Man kan givetvis ifrågasätta att i beredskapssyfte i stället för ovannämnda anordningar lagra aluminium, men då priset på oxiden vid import i bulk motsvarar endast cirka 460 kronor per ton aluminium eller omkring en tredjedel av priset på importerat aluminium, synas de nu ifrågasatta åtgärderna för beredskapen, vilka därjämte åt landet säkra en betydelsefull industri med viktigt stöd från moderbolaget i tekniskt hänseende, vara att föredraga. Vid förhandlingarna med aluminiumbolagen, därvid även representant för moderbolaget deltagit, har från dessas sida utfästelse lämnats att utbygga ifrågavarande industri i Kubikenborg till en kapacitet av 8 000 ton aluminium per år, att så länge subventionen varar på egen bekostnad underhålla nuvarande oxidfabrik — dock skall överenskommelse med staten kunna träffas om upphörande av underhållet, därest det skulle vara orimligt eller meningslöst — samt att utan kostnad för staten omhänderhava lagringen av oxid (staten skall svara för själva oxidkostnaden) mot det att bolagen erhålla en subvention (premie) av 3 öre per tillverkat kilogram aluminium intill 8 000 ton per år under 20 år.

Därest frågan icke löses med billigare kraft från vattenfallsstyrelsen, vilket bolagen sagt sig föredraga, torde lämpligen böra uppdragas åt riksnämnden att med bolagen träffa avtal av i huvudsak sådant innehåll, som nyss nämnts. Det synes vara lämpligast att föreliggande detaljspörsmål lösas i samband med ingåendet av ett dylikt avtal.

Industrikommissionen behandlar i sitt yttrande frågan om en fortsatt inhemsk aluminiumproduktions betydelse ur försörjnings- och valutasynpunkt under nu rådande förhållanden. Kommissionen lämnar därvid till en början en utförligare redogörelse för försörjningsutvecklingen och möjligheterna att tillgodose aluminiumbehovet och anför härom:

Förbrukningen av aluminium uppgick före kriget till totalt 6 000—7 000 ton per år inkl. importerat halvfabrikat. Under kriget genomfördes en mycket sträng ransonering av aluminiumkonsumtionen. Under år 1942, då förbrukningen var som lägst, användes totalt endast 3 300 ton aluminium. Efter kriget har behovet av aluminium visat en mycket kraftig stegring. Förhållandet belyses av efterföljande tabell, vilken anger tillförseln av aluminium under de tre senaste åren räknat i ton.

	1946	1947	1948
Inhemsk förbrukning av oarbetad aluminium	10 000	13 200	13 300
Import av aluminiumhalvfabrikat	3 100	4 200	5 100
Import av aluminiumskrot	2 400	1 500	1 400
Summa tillförsel av aluminiummaterial	15 500	18 900	19 800

Som framgår av tabellen var totala tillförseln av aluminiummaterial under åren 1947 och 1948 i genomsnitt omkring 19 000 ton, d. v. s. 3 gånger mer än förbrukningen före kriget. Någon mera betydande ökning av lagren av halvfabrikat torde icke ha ägt rum, eftersom försörjningen karakteriserats av en betydande knapphet. I stort sett torde därför de angivna siffrorna över tillförseln ge ett uttryck för den faktiska förbrukningen av aluminium under dessa bägge år.

Importen av skrot har successivt minskat varigenom anspråken på ren metall ökat. Förklaringen torde vara att finna däri att de vid krigets slut förefintliga stora lagren av krigsmaterielskrot alltmer försvunnit. Såvitt nu kan bedömas torde man därför under de närmaste åren få räkna med att skrotimporten kan komma att minska ytterligare. Tabellen är av intresse även därigenom att den visar att importen av aluminiumhalvfabrikat stigit kraftigt. Under 1948 svarade denna import för en fjärdedel av hela aluminiumförsörjningen.

Kommissionen anför vidare, att den kvantitativt största ökningen i förbrukningen av aluminium inträtt i fråga om starkströmsledningar, där aluminium ersatt koppar, och att för utbyggnad av högspänningsnätet i fortsättningen torde komma att erfordras 3 å 4 000 ton aluminium per år.

Kommissionen fortsätter:

Ökningen av förbrukningen för andra ändamål torde i vissa fall ha betingats eller underlättats av bristen på järn och andra metaller samt de för aluminium gynnsamma prisrelationerna i förhållande till dessa råvaror. Därest en utjämning av priserna kommer till stånd kan man därför måhända räkna med en viss återgång till tidigare använda material. I första hand torde detta bli fallet då priskonkurrensen med järnet gör sig starkare gällande. Inom de flesta nya användningsområden torde emellertid övergången till aluminium bli bestående. Med hänsyn till att aluminium i sin industriella användning är en relativt »ung» metall synes man även kunna räkna med att den kommer att finna nya användningsområden, vilket kommer att tendera att öka förbrukningen. Konsumtionen av aluminium i Sverige är heller icke särskilt hög jämförd med andra länder med motsvarande industriella utveckling.

I anslutning till vad sålunda anförts rörande förbrukningsutvecklingen uttalar industrikommissionen, att aluminiumförbrukningen, bortsett från av konjunkturförhållandena orsakad tillfällig nedgång, vid fri tillgång torde komma att bibehållas på nuvarande, i förhållande till förkrigstiden höga nivå och sannolikt stiga ytterligare.

Härefter understryker kommissionen, att förbrukningen av oarbetad aluminium för närvarande endast till en mindre del täckes av inhemsk produktion samt att, då planer lära föreligga att bygga ut den inhemska produktionen av halvfabrikat, behovet av råaluminium kommer att ytterligare öka. Även sedan den ifrågasatta utbyggnaden av Kubikenborgsanläggningen skett skulle sålunda enligt kommissionens mening ett betydande importbehov komma att föreligga. Importen av råaluminium hade före kriget skett huvudsakligen från Norge och England, medan efter kriget den över-

vägande delen av importen kommit från Canada och USA. Utgår man från den aktuella situationen skulle sålunda en ökning av den inhemska produktionen av aluminium innebära en direkt dollarbesparing. Om hänsyn tages till att den för aluminiumframställningen erforderliga råvaran, aluminiumoxid, även i fortsättningen måste importeras från Canada skulle besparingen bli 900 kronor per ton med nuvarande priser. Vid full drift skulle den planerade produktionsökningen under åren 1951—1953 medföra en dollarbesparing på 1,6 miljoner kronor per år för att 1954, då andra utbyggnadsetappen är klar, stiga till 3,8 miljoner kronor per år. Med hänsyn till bristen på dollarvaluta framstår det ur industrikommissionens synpunkt såsom synnerligen angeläget att aluminiumförsörjningen förbättras.

Industrikommissionen anför till sist, att ur de synpunkter kommissionen har att beakta flera skäl tala för att det framförda projektet kommer till utförande, i synnerhet som den genom investeringarna uppnådda produktionsökningen synes medföra en betydande besparing av dollarvaluta. Där-est projektet även efter ett mera allsidigt bedömande anses böra realiseras, är kommissionen därför beredd att tillstyrka att byggnadstillstånd och därmed sammanhängande importlicenser på maskiner beviljas.

Riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap anför, att man vid ett krigsfall av olika skäl icke torde kunna räkna med någon produktion av betydelse vid landets aluminiumfabriker, varför ett visst lager av aluminium inom landet måste anses nödvändigt. Vid avspärrning under längre tid utan att landet indrages i krig torde det emellertid enligt nämndens mening bli ekonomiskt fördelaktigare att uppehålla en inhemsk produktion än att enbart hålla beredskapslager. Nämnden uppskattar konsumtionen av aluminium under ett avspärrningsår till omkring 7 000 ton men tillägger att det med hänsyn till att aluminium börjat användas för flera ändamål, där koppar tidigare använts, måste anses vara av stort intresse för landet om man vid avspärrning kan räkna med en tillverkning uppgående till 8 000 ton.

Riksnämnden påpekar vidare, att beredskapssynpunkten icke tillgodoses enbart genom att produktionskapaciteten för aluminium ökas, utan att även tillgången på aluminiumoxid måste tryggas. Oxidfabriken i Kubikenborg, som avsåges skola bevaras och underhållas, skulle enligt uppgift i utredningen snabbt kunna utvidgas till en kapacitet av omkring 4 000 ton aluminium per år med andalusit som råvara. För en aluminiumtillverkning av 8 000 ton per år skulle alltså erfordras att oxid finnes lagrad i landet. Härtill kommer, att oxid även måste finnas i lager för aluminiumtillverkning under den tid som åtginge för igångsättande av brytningen av andalusit. Vidare erfordrades för tillverkning av aluminium elektrodmaterial. Då sådant material i en avspärrningssituation endast i obetydlig grad torde kunna erhållas inom landet, skulle även här en viss lagring bli erforderlig.

Riksnämnden fortsätter:

Riksnämnden anser ur beredskapssynpunkt önskvärt, att den inhemska aluminiumproduktionen vidmakthålles och utvidgas och tillstyrker att åtgärder vidtagas härför. Även med den av utredningsmannen föreslagna subventionen och kostnaderna för ovannämnda beredskapslagring av vissa råmaterialier torde det bliva ekonomiskt fördelaktigare för staten med en inhemsk produktion än att uppehålla motsvarande beredskap genom lagring av färdigprodukter.

Utredningsmannen har diskuterat möjligheten att bereda aluminiumindustrien i Sverige stöd genom sänkt pris på elkraft eller genom tullskydd. Då emellertid dessa vägar icke lära vara framkomliga, vill riksnämnden icke motsätta sig en direkt subvention på sätt utredningsmannen föreslagit. Riksnämnden är även beredd att ställa sig såsom avtalspart. Riksnämnden är tveksam om subvention bör garanteras för så lång tid som 20 år. Detta torde emellertid få bliva beroende av det resultat, vartill avtalsförhandlingarna i ämnet kunna leda. Riksnämnden vill dock icke motsätta sig att maximtiden sättes till 20 år. Riksnämnden har icke heller något att erinra mot att subventionen bestämmes till högst 3 öre/kg. Skulle statsmakterna besluta subventionering av aluminiumindustrien, torde riksnämnden i sinom tid få i uppdrag att till Kungl. Maj:t inkomma med förslag till avtal.

Kommerskollegium tillstyrker förslaget om utbyggnad av aluminiumindustrien under förutsättning att härigenom beredskapsintressena bliva nöjaktigt tillgodosedda. Ehuru många skäl tala för att industrien borde kunna tillföras ett mindre tullskydd, anser sig kollegium i likhet med utredningsmannen i dagens handelspolitiska läge icke kunna förorda en sådan lösning. Kollegium tillstyrker i stället förslaget, att staten genom bidrag medverkar till att nedbringa tillverkningskostnaderna till erforderlig nivå i huvudsaklig överensstämmelse med utredningsmannens förslag.

Vattenfallsstyrelsen understryker, att den av utredningsmannen antydda vägen, att styrelsen skulle leverera kraft till underpris, icke är framkomlig, då det är en ofrånkomlig förutsättning för ett gynnsamt fullgörande av den styrelsen tilldelade arbetsuppgiften, att styrelsens produktion och försäljning av kraft äro baserade på affärsmässiga grunder, utan sammanblandning med statens av sociala hänsyn, erforderlig försvarsberedskap etc. betingade understödsverksamhet. Styrelsen anser för sin del, att låneformen skulle vara den mest tilltalande formen för hjälp åt aluminiumindustrien, men att också åtskilliga skäl tala för den av utredningsmannen föreslagna subventioneringsformen.

Departementschefen. Aluminium har under och efter det senaste världskriget kommit att få allt större betydelse. Världsproduktionen av aluminium, som för år 1939 uppskattades till omkring 700 000 ton, beräknas sålunda under 1948 ha uppgått till i runt tal 1,2 miljoner ton. Förbrukningen inom Sverige har väsentligen stegrats sedan före kriget och utgör nu omkring 19 000 ton mot före kriget 6 à 7 000 ton för år. Produktionen inom

2 — Bihang till riksdagens protokoll 1949. 1 saml. Nr 211.

landet har emellertid icke hållit jämna steg med konsumtionen i det att endast en fabrik, i Kubikenborg, tillkommit med en årlig kapacitet av omkring 2 000 ton. Denna fabrik och den i anslutning därtill uppförda oxidfabriken tillkommo under viss medverkan från statens sida i syfte att under avspärrningen kunna tillgodose åtminstone en nedskuren förbrukning med helt inhemsk tillverkning.

Som framgår av den lämnade redogörelsen aktualiserades redan strax efter krigsslutet frågan om aluminiumindustriens fortsatta bestånd och en särskild utredningsman tillkallades för att utreda detta spörsmål. Resultatet härav föreligger i den förut refererade promemorian.

Importen av aluminium sker nu till övervägande del i hårdvaluta. Även om en utbyggnad av den inhemska aluminiumindustrien med hänsyn till den långa byggnadstiden icke för dagen kan medföra några lättnader i valutasituationen, synes dock en utvidgad industri på längre sikt innebära väsentliga fördelar ur valutasynpunkt. Det övervägande skälet för att bibehålla en svensk aluminiumindustri ligger emellertid i dess värde ur beredskapssynpunkt. Erfarenheterna från den under det sista världskriget rådande avspärrningsperioden understryka starkt detta värde.

Vid ett övervägande av frågan om tillgodoseende av beredskapssynpunkterna bör man på sätt riksnämnden i sitt yttrande framhållit söka bilda sig en uppfattning, huruvida beredskapsintresset skulle kunna tillgodoses på annat sätt, nämligen genom lagring av aluminium. En dylik utväg kräver emellertid så betydande kapitalinvesteringar och skulle därjämte, för den händelse lagringen skulle verkställas på kort sikt, ställa så stora krav på våra hårdvalutatillgångar, att åtgärden icke kan förordas i nuvarande läge. En sådan lagring skulle för övrigt draga större årliga kostnader än en statssubvention av den art, som utredningsmannen föreslagit, jämte därför erforderlig råvarulagring. Beredskapsintresset synes därför bäst tillgodoses genom att den svenska industrien får möjlighet att bestå och utbygges till önskad kapacitet.

Vid bedömning av de olika åtgärder, som kunna vidtagas för att nå detta syfte, anser jag, i likhet med utredningsmannen och de flesta remissinstanserna, att de diskuterade förslagen om rabatt å elektrisk kraft, tullskydd eller lån icke böra ifrågakomma. Den återstående möjligheten, en statlig subvention, synes däremot kunna accepteras. Härigenom erhålles en öppen redovisning för de kostnader, med vilka staten kan komma att bidra.

Den statliga subventionen synes lämpligen kunna, på sätt utredningsmannen föreslagit, givas formen av en produktionspremie. Utredningsmannens förslag innebär i korthet, att aluminiumkompaniet utbygger aluminiumfabriken i Kubikenborg till en kapacitet av 8 000 ton per år samt på egen bekostnad underhåller oxidfabriken och utan kostnad för staten omhänderhar lagringen av oxid mot det att bolaget erhåller en premie av 3 öre per tillverkat kilogram aluminium intill 8 000 ton per år under 20 år. För

egen del är jag icke beredd att på nuvarande stadium utan vidare godtaga detta förslag, utan förordar, att riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap erhåller i uppdrag att upptaga överläggningar med bolaget enligt förslagens huvudlinjer och sedermera inkomma till Kungl. Maj:t med slutligt avtalsförslag. Därvid bör emellertid beaktas, att möjlighet till förhandlingar om avtalets fortsatta giltighet bör hållas öppen, därest bolagets räntabilitet avsevärt förbättras eller förutsättningarna för bolagets verksamhet på grund av tekniska förändringar eljest ändras.

Såsom riksnämnden framhållit komma emellertid beredskapssynpunkterna icke att bliva tillgodosedda enbart genom en produktionsutvidgning. Vid sidan härav erfordras upplagring av vissa råvaror för produktionen.

Förslagets reella innebörd är, att industrien tillförsäkras en merinkomst av högst 240 000 kronor per år under viss tid. Det kan synas som om detta belopp icke skulle vara av den storleksordning, att icke industrien själv skulle kunna bära denna kostnad. Emellertid lär enligt vad jag inhämtat risken för att aluminiumindustrien kommer att nedläggas vara betydande, för den händelse den icke tillföres detta belopp. Med hänsyn härtill har jag, trots vissa principiella betänkligheter, ansett mig icke kunna underlåta att föreslå ifrågavarande statliga medverkan. Subventionsbeloppet torde, så länge anslaget till statlig lagerhållning finnes upptaget på budgeten, få bestridas från detta anslag. Skulle anslaget framdeles bortfalla, torde erforderliga medelsäskanden då få göras.

Den ifrågasatta utvidgningen av aluminiumindustrien förutsätter vissa tillbyggnader till fabriksanläggningen och uppförande av arbetarebostäder ävensom import av maskinutrustning. Erforderliga byggnadsarbeten torde få komma till utförande i den takt, som begränsningen av byggnads- och anläggningsverksamheten möjliggör. Vad maskininköpen mot dollarvaluta angår har jag erfarit, att bolaget lyckats utverka så lång kredit, att betalningen skulle ske först då produktionen i det nya verket kommit i gång. Då den besparing i dollarvaluta, som kommer att uppnås genom produktionsökningen under den tid betalning skall ske, torde bliva större än kostnaderna för maskininköpen, kommer återbetalningen icke att innebära någon belastning på vår dollarbalans.

Med hänsyn till att det avsedda avtalet skulle komma att binda statsverket för avsevärd tid synes frågan böra underställas riksdagen.

Under återopande av det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen,

att bemyndiga Kungl. Maj:t att träffa avtal om utbyggnad av den svenska aluminiumindustrien i huvudsaklig överensstämmelse med vad i det föregående anförts.

Kungl. Maj:ts proposition nr 211.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställda förordnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten, att proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Ingvar J:son Rörs.